

BARBARA BOGOŁĘBSKA
Uniwersytet Łódzki

JAN TURNAU – DZIENNIKARZ WYZNANIOWY

Słowa kluczowe: dziennikarstwo, wyznanie, prasa, Internet

1. Wstęp: Jana Turnaua „ciągoty do pisania”. 2. Turnauowskie *Credo*, *Dekalogi* i *Katalogi grzechów*. 3. Alfabet Turnaua. 4. Wypowiedzi wierszem pisane. 5. Poczucie humoru. 6. Felietonista. 7. Komentator. 8. Zakończenie

[...] nie mogę nic owijać w bawełnę, dyplomatyzować.
Piszę dla ludzi najczęściej bardziej ode mnie krytycznych,
których razi każda mowa ezopowa, drażni wszystko, co trąci wykrętem.
Żeby być wiarygodny, muszę wyklądać kawę na ławę.
Dopiero wtedy czytelnicy uwierzą, że naprawdę myślę to, co piszę.
A przecież bronię Kościoła, jego (i mojej) wiary, nie tylko wybrzydząm.
Staram się pokazywać, czym katolicyzm nie jest, choć wiele na to wskazuje.
Taką sobie obrałem apologię, taką formę apostołatu¹.

1. WSTĘP: JANA TURNAUA „CIĄGOTY DO PISANIA”

Redaktor i publicysta Jan Turnau od 1955 r. związany jest z pismami katolickimi i nie tylko, od 2006 r. jest blogerem „biblistycznym” i – jak to sam określa – „etatowym katolikiem «Wyborczej»”. Blog *Moje pisanki* (janturnau.blox.pl) nazywa autor „konikiem kościelnym” i przeznaczą go „dla ludzi najzwyczajszych”. Zbiór tych i innych, różnorodnych gatunkowo tekstów Turnau zamieścił w tomie *Moja Arka*. Są to m.in. teksty pochodzące z „Więzi” czy z „Gazety Wyborczej”, przeredagowane i zaktualizowane.

---

¹ *Mója Arka. J. Turnau w rozmowie z Dorotą Wodecką i Konradem Sawickim*, red. J. Rakowiecki, wybór tekstów z bloga W. Paś, Warszawa: Wydawnictwo Agora 2018.

W rozmowie z Dorotą Wodecką² wyjawiał swoje „ciągoty do pisania” pochodzące jeszcze z czasów, gdy redagował gazetkę szkolną. Warsztat pisarski doskonalił podczas studiów polonistycznych. Uważał, że publicystyka jest ważniejsza od literatury. Zawsze preferował krótsze teksty.

Z kolei w rozmowie z Konradem Sawickim o blogu wypowiadał się następująco:

zamysł był taki, żeby w niedzielę, a potem codziennie brać czytania biblijne przypisane przez mój Kościół na dany dzień, wybierać z nich jakiś cytat i niebanalnie skomentować. Słowami swoimi lub kogoś mądrego. [...] mam ambicję trochę ludziom tłumaczyć te biblijne sprawy³.

Wpisy blogowe uważa za swój myślowy notatnik. Czasem krytykuje Kościół – jak pisze – „zawsze staram się to robić elegancko, właściwie łagodnie, jak na «Wyborczą». Poza tym zdarza mi się od czasu do czasu stanąć w obronie Kościoła rozumianego jako wspólnota ludzi wierzących, do której należę”⁴.

2. TURNAUOWSKIE *CREDO*, *DEKALOGI* I *KATALOGI GRZECHÓW*

Turnaua chrześcijańskie wyznanie wiary odnajdujemy w *Credo etatowego katolika*⁵. Jest to zbiór głównych zasad wiary (Składu Apostolskiego), opatrzonej autorskim komentarzem. Stawia w nim rozliczne pytania, np. „Jeżeli może wszystko [Absolut], to czy aby na pewno nie może ujarzmić Szatana i zapanować ostatecznie nad oświadczeniami przez niego ludźmi? Czy aby na pewno nie wszyscy mogą być zbawieni?”⁶. Za „najdziwniejsze” słowa Składu Apostolskiego uważa: „zstąpił do piekieł”. Czasem stwierdza: „Może jednak zostawmy rzecz w spokoju. Przecież o Bogu nieporównanie więcej nie wiemy, niż wiemy. Nie mędrkujmy za bardzo”⁷.

Podobnie skonstruował swoje uwagi o *Dekalogu. Moje dziesięcioro*⁸ w układzie „katolicko-katechizmowym”. Zwraca tu uwagę dialogowość („kontrolujmy się”, „zastanówmy się”, „zapytajmy”).

Autorskim komentarzem opatrzył także *Mojego świętego Kościoła siedem grzechów głównych*⁹. Grzech „nieumiarkowanie w jedzeniu i w picu” dopełnił słowami – „i budowaniu...”.

Turnau jest ekumenistą, gdy pisze: „Albowiem taki już jestem ekumenista zwariowany, szukam stale w tym fundamentalnym dzisiaj międzyludzkiem dialogu jakichś punktów stycznych, przyjmuję zatem z radością wszystko, co oddala od tradycyjnego teizmu”¹⁰. Nazywa to „zwariowaną ekumenicznością”. W zbiorze tekstów *Moja Arka* dziennikarz zamieścił *Dekalog ekumenisty*¹¹. Oto dwa przykłady „przykazań”:

² Tamże, *Muszę, taką mam duszę*, 23–135.

³ Tamże, *Jak trwoga, to do bloga*, 192.

⁴ Tamże, 192–193.

⁵ Tamże, 7–21.

⁶ Tamże, 10.

⁷ Tamże, 18.

⁸ Tamże, 137–145.

⁹ Tamże, 142–145.

¹⁰ Tamże, 9.

¹¹ Tamże, 199–201.

- II. Zdobycie rzetelną wiedzę o innych Kościołach i upowszechniaj ją, jak możesz. Mówi się, że informacja jest dźwignią polityki: niech będzie również dźwignią ekumenii.
- III. Usiłuj dostrzec w każdym Kościele, w jego życiu chrześcijańskim czy doktrynie coś, co przydałoby się twojemu, co mogłoby go wzbogacić¹².

Zagadnieniom tym poświęcił dziennikarz również *Siedem błędów głównych ekumenii przeszkadzających*¹³, w których wyłożył, „czym ekumenizm nie jest” i co przeszkadza dialogowi ekumenicznemu: ksenolatria, idealizm, irenizm, „doktrynalny kompromis”, protestantyzacja, „powrót do Rzymu”. Kończy refleksje stwierdzeniem: „widzimy, ile już zostało zrobione. I robimy, co do nas należy. Reszta, jak w każdej sprawie, jest w ręku Boga. Amen”¹⁴.

W tomie odnajdujemy też *Pacierz ekumenisty*¹⁵, a nim komentarze do: *Ojciec nasz, Zdrowaś Mario i Wierzę w Boga*.

3. ALFABET TURNAUA

Wpisy z bloga *Alfabet Turnaua* ułożone są hasłowo, alfabetycznie, od „Aborcja” po „Żydzi i Polacy”¹⁶. Każdorazowo rozważania poprzedzone są fragmentami biblijnymi ze Starego i Nowego Testamentu, niekiedy wieloma („Ksenofilia chrześcijańska” ma dziewięć odniesień). Przeważnie autor cytuje Biblię Tysiąclecia, ale też niejednokrotnie powołuje się na *Ekumeniczny Przekład Przyjaciół*, w którego przygotowaniu sam brał udział, Biblię Poznańską i Warszawską, przekład jedenastu Kościołów polskich, tłumaczenie Biblii Księży Paulistów. Zestawia też różne przekłady.

Publicysta podkreśla, że „Biblia jest arcydziełem literackim, że jej język jest wspaniały. Krzepi już samo to piękno Pisma”¹⁷. Fragment z I Listu do Koryntian („Gdybym mówił językami ludzi i aniołów...”) uznał za „jeden z najpiękniejszych tekstów nie tylko Biblii, ale całej ludzkiej literatury. Arcydzieło poezji i teologii: dobroć awansowana absolutnie”¹⁸. Wskazuje też na aktualność i uniwersalizm tekstów biblijnych („lektura mocno na czasie”). Z kolei słowa – „Kto się wywyższa, będzie poniżony, a kto się poniża, będzie wywyższony” uznał za „najkrótsze streszczenie całej Ewangelii”. Niekiedy komentarz biblistyczny (z *Encyklopedii biblijnej*) zestawia z własnym. Do komentarzy aktualizujących można zaliczyć tekst *Piotr Szczęsny*, w którym przywołuje obraz samobójstwa Judasza.

Hasłami *Alfabetu* są pojęcia i osoby (teksty te są rodzajem portretu), słowa biblijne. Pisząc o modlitwie, Turnau stwierdza: „Boże, daj mi sklerozę moralną na winy cudze i pamięć jaśniejszą o winach moich”¹⁹.

¹² Tamże, 199.

¹³ Tamże, 202–204.

¹⁴ Tamże, 204.

¹⁵ Tamże, 205–209.

¹⁶ Tamże, 219–415. Por. na ten temat: M. Pietrzak, *Blogobojni, czyli o nowych mediach w Kościele*, Kraków: Wydawnictwo eSPe 2017.

¹⁷ Tamże, 227.

¹⁸ Tamże, 250.

¹⁹ Tamże, 336.

*Pocztówka do Poncjusza Piłata*²⁰ ma formę „listu niemożliwego”, zaczynającego się od zwrotu inicjalnego: „Poncjuszowi Piłatowi Jan Turnau pozdrowienia w zaświaty śle”, a kończącego słowami: „Powiedz nam, jak było naprawdę, Poncki Piłacie”.

Nawiązuje do listów czytelników, odpowiada na nie. Cechą *Alfabetu* jest dialogowość, np. „Jak to rozumieć? Może tak...”. Stawia pytania sobie samemu i czytelnikom.

4. WYPOWIEDZI WIERSZEM PISANE

Jako teolog i biblista (absolwent Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, dziś: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), wprawny w rzemiośle pisarskim wypowiada się często wierszem, np.:

Kiedyś mi się przyśnił. Mówił głównie po polsku:

Skończcie z wypominkami
w niedzielę święta co dzień
Piłat w Credo cha cha
Czytajcie Ewangelię:
ja jeden go broniłem
mówiłem że jest niewinny
tak: dałem świadectwo prawdzie
choć nie wiem co to jest prawda
którą wy znacie podobno
wszystkowiedzący na pewno
deklamatorzy formulek
Przyznaję: dałem się złamać
każdemu zdarza się słabość
nawet wasz Szymon opoka
załamał się przy ognisku
każdy ma prawo do strachu
każdy się boi donosu
każdy ma żonę i dzieci
każdy ma fotel kariery
każdy chce pożyć spokojnie
proszę rzucajcie kamieniem
Tak: imię moje jest legion
*et nihil novi sub sole*²¹.

Słowa poetyckie poświęcił też Pawłowi z Tarsu. Sparafrazował modlitwę dziecinną:

Aniele, strózu mój,
szczególnie przy mnie stój,
gdy toczę z sobą bój,
bym nie był be i fuj!²².

²⁰ Tamże, 357–358.

²¹ Tamże, 66–67.

²² Tamże, 221.

5. POCZUCIE HUMORU

Turnau jest znany z poczucia humoru. Lubi przywoływać dowcipy i anegdoty, „szmoncesy ironiczne”, np.: „Icek pyta rabina: «Rebe, ci chrześcijanie tak dużo mówią na temat zjednoczenia. Czy oni się kiedyś faktycznie zjednoczą?». «Icek, tak, ale na końcu świata». «A w Polsce?» «W Polsce trzy dni później»²³. Także zamieszcza kalambury, np.: „Życie nasze jest zależne nie tyle od mienia, ile od imienia, czyli od opinii bliźnich o nas”²⁴.

W komentarzach i skojarzeniach wypowiada się językiem metaforycznym, np. „Umiał przekłuć balonik kościelnej pychy”, „laikat też lubi myślową lodówkę”, „Kościół mój jest trochę jak demokracja”. Pojawiają się w tekstach także potoczny: „kretyńskie”, „głupia”, „pół biedy”, „język niewyparzony”. „no, no...”, „jest diabła wart”, „nie będę ściemniał”.

Odsyła do wielu lektur książek i artykułów, do tekstów biblijnych i pozabiblijnych, ale też do utworów literackich i filmów, które go zainspirowały. Poleca niektóre książki w **minirecenzjach**. Także przywołuje ustalenia Soboru Watykańskiego II i nawiązuje do własnych tekstów. Pojawiają się więc liczne przytoczenia, teksty w tekście.

6. FELIETONISTA

Turnau przede wszystkim pisał i pisze nadal **felietyony**, ich zbiór pochodzący z „Więzi” zatytułował – podobnie jak rubrykę w miesięczniku – *Zdaniem laika*²⁵. Określa je jako –

spojrzenie na sprawy kościelne okiem człowieka świeckiego. [...] Staralem się mówić o sprawach religijnych językiem możliwie najprostszym, używać jak najmniej obcych czy fachowych wyrażeń, a przede wszystkim odwoływać się do świata pojęć ludzi świeckich, do ich zasobu wiedzy i wrażliwości duchowej²⁶.

Wyznacza sobie rolę krytyka, który – „jest od tego, żeby krytykował”. O Piśmie Świętym pisze: „tam znajduję odpowiedź na wiele niepokojących zagadnień naszych czasów. Wszystko w nim zostało przewidziane [...]”²⁷.

Tom został skomponowany zgodnie z kalendarzem roku kościelnego i podejmuje problemy wiary i moralności, opisuje wydarzenia w Kościele i przedstawia postaci chrześcijańskie. Prowadzi dialog z czytelnikami: „Proszę się nie denerwować...”, „zakrzyknie, być może, jakiś nerwowy czytelnik”. Odpowiada na listy nadesłane do redakcji.

²³ Tamże, 187.

²⁴ Tamże, 244.

²⁵ J. Turnau, *Zdaniem laika*, posł. A. Zuberbier, Kraków: Znak 1979.

²⁶ Tamże, 7.

²⁷ Tamże, 69.

Jeden z felietonów dziennikarz zatytułował – „*Uczonych w Piśmie*” *apologia krótka*. Istotnie, w odpowiedzi czytelniczej, jest to obrona wiary, a konkretnie – Zmartwychwstania Pańskiego.

Pod datą 29 czerwca ... odnajdujemy – zamiast felietonu – teksty poetyckie poświęcone św.św. Piotrowi i Pawłowi, w zbiorze zamieścił też wiersz o Janie XXIII (*Jan Wielki*). Inny z tekstów (*Proście, a będzie wam dane*) jest autorskim komentarzem do czytań mszalnych, wygłoszonych przez Turnaua w kościele w Łebie w ramach akcji warszawskiego KIK-u (tekst ten zakończony jest formułą modlitewną – „amen”). Z kolei felieton *Matka wszystkich ludzi* kończy się krótką modlitwą: „Matko Boska Jasnogórska, módl się za nami w tej intencji”.

Felietony mają charakter intertekstualny. W tekstach zwracają uwagę odwołania biblijne. Krąg odniesień wyznaczają także nazwiska teologów i filozofów, np. Josepha Ratzingera, św. Tomasza z Akwinu, Paula Evdokimova, o. Yves Congara. Turnau cytuje różne teksty, np. opowieść Talmudu, wiersze. Niejednokrotnie pojawiają się wątki autobiograficzne, np. wspomnienia z dzieciństwa. Niekiedy teksty felietonowe kończą się postscriptum np. zawierającym dodatkowe dane. W tytułach pojawiają się często pytania: *Czy Jezus wstąpił na niebiosa?*, *Komu się spowiadamy?*, *Czy Pan Bóg mi zaliczy?*, *Jak brzmieć powinna szósta prawda wiary?* Także w tekście wielokrotnie występują pytania retoryczne. Dopełnienie tekstu głównego odnajdujemy w konstrukcjach nawiasowych.

W posłowniu do zbioru felietonów Andrzej Zuberbier²⁸ celnie określił rozważania Turnaua mianem „teologii doświadczenia”.

Do tomu publicysta dołączył też *esej* – *O poezji Jana Twardowskiego*²⁹.

Nadal publikuje felietony – obecnie w „Gazecie Wyborczej”. W **Głośnym myśleniu** – weekendowej rubryce – **Jonasz** (pseudonim Turnaua) pisze z pozycji – jak to określa – „markotnego starca”. Zwracają uwagę tytuły – nazwy perswazyjne: *Kościół Kościołowi wrogiem (bywa)*, *Kościół unurzany w bagnie*. Podejmuje ważne dziś tematy: pedofilii w Kościele, celibatu, potrzeby odnowy Kościoła i in. W tekście *Ksiądz Lemański w paszczy drapieżnika* stwierdza:

Dowcipkuje, choć sprawa jest poważna, ale wydarzenie wprowiło mnie w humor znakomity. Otóż po długich staraniach duchownych i świeckich ks. Wojciech Lemański z diecezji warszawsko-praskiej został przeniesiony do archidiecezji łódzkiej. Tamtej szefem jest arcybiskup Rysz, z którym niekonwencjonalny ksiądz zgadany jest doskonale. Arcybiskupowi metropolie dzięki kolasalne, najserdeczniejsze! Honor polskiego Kościoła uratowany. Alleluja!³⁰

7. KOMENTATOR

Reaguje także na bieżące wydarzenia w życiu Kościoła, jak np. wypowiedź Episkopatu Polski na temat pielgrzymek narodowych na Jasną Górę³¹.

²⁸ Tamże, 195–206.

²⁹ Tamże, 159–194.

³⁰ Gazeta Wyborcza 2018, nr 160, 2.

³¹ Gazeta Wyborcza 2018, nr 168, 27.

W okolicznościowych komentarzach Turnau na święto pisze np. w związku z zesłaniem Ducha Świętego o Duchu jako o „Wietrze”, „Huraganie”, „co burzy wszystko, by zbudować od nowa”³² Recenzuje („reklamuje”) „mądre” książki, odsyła do swoich internetowych wpisów na blogu, gdzie – jak twierdzi – pisze „więcej i mądrzej”.

Zbiór wcześniej opublikowanych felietonów z „Gazety Wyborczej” ukazał się w tomie *Bóg dla wymagających. Jan Turnau na święta i nie tylko*³³. Teksty te o charakterze katechizmowo-modlitewnym znów ułożone są na wzór kalendarza. Cykl z „Gazety Wyborczej” został wzbogacony o inne teksty, by – jak pisał autor – „Czytelnicy mogli odpocząć od felietonowej prozy”. Są to myśli własne publicyści, różnych teologów z jego komentarzami, anegdota, zasłyszane historie i cytaty. Oto wybrane przykłady skrzydlatych słów autora:

Być ostatnim

Wytrzymaj, że inni, młodszy górują, bo są naprawdę wybitniejsi od ciebie i ty sam to widzisz najlepiej. Wyciągnij z tej obserwacji wnioski. Mów za Janem Chryzostosem: „On ma wzrastać, ja umniejszać się”. To wszystko piszę do siebie samego, a jakże³⁴.

Mój Kościół jak demokracja

Nie że jest taki demokratyczny, ale że mimo całej jego nieznośności, grzechów, błędów i wypaczeń, niedemokratyczności właśnie – nikt nie wymyślił lepszego. Taką złotą myśl wykoncypowałem na starość. Amen³⁵.

Pociecha na starość

Lata lecą, skrupuły rosną³⁶.

Turnau pisze o sobie jako o czytelniku Biblii „trochę kompetentnym”, który mógłby o niej pisać „nieskończenie”, ale też ma świadomość trudów lektury Pisma Świętego. Niektóre okolicznościowe refleksje przedstawia w formie wiersza, np. nutę osobistą odnajdujemy w poświęconym żonie Birucie sonecie, będącym parafrazą utworu Mikołaja Sępa Szarzyńskiego. Wierszyki-życzenia ofiarował biskupowi Grzegorzowi Rysiowi i ks. Józefowi Tischnerowi.

Teksty kończy często morałem-pointą, np. „Morał stąd prosty wynika, iż ekuumenizm to siła, co każdy opór zwycięży”³⁷.

Przykładem lakoniczności niektórych mini felietonów jest *Święty Walenty* (14 lutego, Dzień Zakochanych):

Pan Bóg nie jest starą ciotką gorszącą się każdym pocałunkiem. Bóg jest miłością. Oczywiście przez „M” olbrzymie, nieskończenie większe niż Eros. Nie jest jednak księgowym naszych grzechów. To jeszcze bardziej pewne nawet niż to, że łóżko nie jest neutralne moralnie. To największy z dogmatów³⁸.

³² Gazeta Wyborcza 2018, nr 115, .

³³ *Bóg dla wymagających: Jan Turnau na święta i nie tylko*, wybór tekstów i red. A. Borowiec, Warszawa: Wydawnictwo Agora 2011.

³⁴ Tamże, 23.

³⁵ Tamże, 39.

³⁶ Tamże, 154.

³⁷ Tamże, 132.

³⁸ Tamże, 28.

Turnau był też autorem **wywiadu-rzeki** z ks. Michałem Czajkowskim³⁹. Ze względu na własne zainteresowania dziennikarza, ale i rozmówcy, wywiad toczy się wokół następujących kwestii: dialogu chrześcijańsko-żydowskiego, biblistyki, ekuumenizmu. Pytania czasem bliskie są przesłuchaniu (Turnau określa się „wywiadowca”), są rozbudowane, czasem dotyczą trudnych kwestii, np. „Jezus do pełnej świadomości Boskiej dojrzywał, czy też nie musiał dojrzywać?”⁴⁰, pytanie o historyczną prawdziwość Biblii. Niekiedy rozmówcy różnią się poglądami teologicznymi. Pojawiają się też pytania prowokacyjne, np. „Gdy wstąpił do Nieba, zasiadł po prawicy Ojca. Widzisz: po prawicy, nie po lewicy! A Ty masz wciąż ciągoty lewicowe: lubisz Żydów, masonów, gejów – (post)komunistów też nie wypływasz hurtem z ust swoich. Jakże to?”⁴¹.

8. ZAKOŃCZENIE

Jako publicysta religijny, dziennikarz prasowy i internetowy Jan Turnau wykorzystuje media w dziele ewangelizacji i szerzenia Dobrej Nowiny, oddziaływania formacyjnego, a tym samym wpływa na zmianę myślenia o Kościele także w środowiskach pozakatolickich, pozachrześcijańskich, zwłaszcza że wypowiada się w wielu gatunkach i pisze, co jest pewnym atutem, nieteologicznym i niespecjalistycznym językiem.

BIBLIOGRAFIA

- Bóg dla wymagających: Jan Turnau na święta i nie tylko*, wybór tekstów i red. A. Borowiec, Warszawa: Wydawnictwo Agora 2011.
- Ćwiek P.J., (rec.), *Nie wstydzę się Ewangelii: z ks. Michałem Czajkowskim rozmawia Jan Turnau*, Kraków: WAM 2004, Nowe Książki: Przegląd nowości wydawniczych 2005, nr 3, 60–61.
- Dawidowski W., Hołownia Sz., „*Bóg dla wymagających*” według Jana Turnaua, *Gazeta Wyborcza* 2011, nr 293, 17.
- Moja Arka. J. Turnau w rozmowie z Dorotą Wodecką i Konradem Sawickim*, red. J. Rakowiecki, wybór tekstów z bloga W. Paś, Warszawa: Wydawnictwo Agora 2018.
- Pietrzak M., *Polski felieton dawniej i dziś: kilka uwag z ewolucji gatunku*, w: *Akty i gatunki mowy w perspektywie kulturowej*, red. A. Burzyńska-Kamieniecka, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego 2012, 97–104.
- Pietrzak M., *Blogobojni, czyli o nowych mediach w Kościele*, Kraków: Wydawnictwo eSPe 2017.
- Poniewierski J., (rec.), *Nie wstydzę się Ewangelii: z ks. Michałem Czajkowskim rozmawia Jan Turnau*, Kraków: WAM 2004, *Tygodnik Powszechny* 2004, nr 34, 11.
- Turnau J., *Zdaniem laika*, posł. A. Zuberbier, Kraków: Znak 1979.

---

³⁹ *Nie wstydzę się Ewangelii: z ks. Michałem Czajkowskim rozmawia Jan Turnau*, Kraków: WAM 2004.

⁴⁰ Tamże, 117.

⁴¹ Tamże, 219.

JAN TURNAU – A RELIGIOUS JOURNALIST

Summary

The article presents Jan Turnau as a religious journalist. Using many genres and writing in a non-theological and not specialized language, Jan Turnau uses media for evangelization, formation and preaching the Gospel. Thus, he influences the change of thinking about the Church also in the non-Catholic and non-Christian environment.

Key words: journalism, religion, press, Internet

Nota o Autorce

Barbara BOGOŁĘBSKA – profesor, doktor habilitowany, jest kierownikiem Katedry Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Łódzkiego oraz kierownikiem Ośrodka Badawczego Myśli Chrześcijańskiej UŁ. Prowadzi interdyscyplinarne badania naukowe w zakresie literaturoznawstwa, retoryki, stylistyki, nauki o mediach (publicystyka prasowa, genologia dziennikarska). Jest autorką licznych publikacji naukowych, wśród których można wymienić m.in.: *Tradycje retoryczne w stylistyce polskiej. Narodziny dyscypliny* (1996); *Studia o retoryce i stylistyce* (2001); *Między literaturą i publicystyką* (2006); *Konteksty stylistyczne i retoryczne* (2006); *Od tradycji do nowatorstwa, od transgresji do adaptacji na wybranych przykładach literackich i publicystycznych* (2013); *Retoryka, genologia i stylistyka tekstów literackich i dziennikarskich* (2015); *Współczesne gatunki i style wobec tradycji retorycznej* (2018). Jest członkiem polskich i międzynarodowych towarzystw i komisji naukowych. Kontakt e-mail: bogo@o2.pl